

# Het landschap als herinnering. Schilder Michaël de Kok in Campo, Antwerpen (Mei 2018)

**U denkt misschien dat u naar het werk van twee schilders kijkt: iemand die op figuratieve wijze landschappen schildert en iemand die er een abstracte werkwijze op nahoudt. Ik kan u verzekeren: het gaat wel degelijk om één schilder, Michaël de Kok, een schilder ook uit één stuk. Het figuratieve en het abstracte gaan naadloos in elkaar over en zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.**

**Meer zelfs: de figuratie en de abstractie verschillen niet eens zoveel van elkaar.**

**Maar mag ik u eerst een beetje geschiedenis vertellen.**

**Michaël de Kok werd in 1958 geboren in Hilvarenbeek, net over de grens met Nederland, in de buurt van Tilburg. Tilburg, waar Michaël nu woont en werkt, is trouwens de stad met een van de mooiste musea voor hedendaagse kunst, niet alleen van Nederland maar van de Lage Landen en wat mij betreft zelfs van West-Europa. In Museum De Pont, want daar gaat het over, krijgt Michaël de Kok in november 2018 een tentoonstelling samen met de Belgische kunstenares Ann-Veronica Janssens.**

**Het is een mooie volgende stap na een schitterende tentoonstelling in de Antwerpse galerie Campo, waar Michaël de Kok een selectie toont van zijn jongste schilderijen in een heerlijke ruimte waar het daglicht zo mooi speelt.**

**Maar ik ging het over de geschiedenis hebben.**

**Michael de Kok schildert landschappen. Het landschap is een tijdlang een ondergeschoven kindje geweest, net zoals de hele schilderkunst. Enkele decennia lang waren minimalisme, installatiekunst en conceptuele kunst 'bon ton'. Gelukkig wordt de schilderkunst weer algemeen aanvaard en is het landschap de voorbije jaren aan een heuse 'remonte' begonnen. Er worden weer veel landschappen geschilderd én tentoongesteld.**

**Aan de ene kant van het spectrum staat bijvoorbeeld David Hockney (°1937). Die stortte zich het voorbije decennium op het landschap van zijn jeugd en schildert ‘en plein air’ de glooiende hellingen van North Yorkshire in pure, soms giftige kleuren. Hij wil dat landschap zo accuraat mogelijk weergeven.**

**Helemaal anders werkt Koen van den Broek (°1973). Aanvankelijk raakte hij geïntrigeerd door de desolaatheid van de Amerikaanse landschappen. Gaandeweg zoomde hij in op de scheuren in het asfalt en de slagschaduwen van vrachtwagens en fietsstallingen. Op den duur kwamen deze motieven los van de zichtbare werkelijkheid en werden ze een bijna abstracte partituur van lijnen, strepen en vlekken.**

**Ik wil met deze kleine excursie de vraag opwerpen: hoe schilder je een landschap aan het begin van de 21ste eeuw? Met in het achterhoofd de erfenis van impressionisme, expressionisme, kubisme, pop art en abstractie? Hoe schilder je een landschap na Turner, Monet, Van Gogh, Jean Brusselmans en Roger Raveel, na Georges Braque, Georgia O’Keeffe en Peter Doig? Hoe ga je met het gefotografeerde landschap om? En hoe ga je met het landschap zelf om?**

**Wat betekent het échte landschap nog, het vervuilde, volgebouwde landschap, het verminkte landschap dat de mens zowat overal naar zijn hand heeft gezet? Kan het nog voor zoiets als “de ongerepte natuur” staan? Kun je nog *zomaar* een landschap schilderen?**

**Wel: Michael De Kok gaat zijn eigen weg. *Ceci n’est pas un paysage.***

**Alle landschappen van Michaël de Kok hebben dit gemeen: ze zijn niet localiseerbaar, het gaat niet om exacte topografische weergaven. Het zijn anonieme landschappen en mentale vergezichten, hoezeer ze soms ook gebaseerd zijn op de reizen die Michaël door Frankrijk en Spanje maakt. Zijn schilderijen zijn herinneringen aan een landschap, het landschap als herinnering.**

**Hij schildert zijn landschappen, bij wijze van spreken, met de ogen dicht. Uit het geheugen. Natuurlijk zit er een residu van de werkelijkheid in. Zelf zegt Michaël de Kok daarover: “Tijdens het schilderproces is er een moment waarop het geschilderde beeld het beeld van de herinnering verdringt, het reële van de herinnering plaats maakt voor de suggestie van het geschilderde.”**

**Daarmee wil ik mijn eerste punt maken: Michaël lijkt de werkelijkheid te schilderen, maar eigenlijk gaat het om 'na-beelden' die vervolgens een wereld op zich worden, een wereld in verf. Het concrete landschap dat hij gezien en ervaren heeft, is een aanleiding om te schilderen. Ik zou bijna durven zeggen: een 'excuus' om te schilderen en te blijven schilderen.**

**Tweede punt. Michaël heeft altijd graag verlaten snelwegen geschilderd, en bruggen. En dat doet hij nog altijd. Het zijn barrières, net zoals die geïsoleerde gebouwen die hij in landschappen plaatst. Neem het schilderij *Resort*: een loods, magazijn of barak staat als een vreemd element, hoekig, ondefinieerbaar en zelfs onheilspellend, met zijn bruinige gevel en gapende ramen, in een open, golvend groen, mals landschap. Een loods als enig restant van menselijke aanwezigheid. Een menselijke slordige ingreep in dat nagenoeg sublieme landschap. Verder is geen mens te zien.**



Resort 2014-'18, 60 x 80 cm.

**Maar het kan misschien ook eenvoudigweg een schilderkunstig *contrapunt* zijn. Een hoekig blok tegenover de rondingen van berg en dal. Het bruine en roze van het gebouw die afsteken tegen het heldere groen van het gras.**

**Ik zei al dat Michael altijd al wegen en gebouwen rondstrooide in zijn landschappen, maar qua kleur is er wel een en ander veranderd. Vroeger koos hij vaak voor het grijs der lage landen: voortjagende wolken, lage luchten, het natte asfalt na een regenbui – grijs in alle mogelijke tinten van leisteen. Intussen zijn de landschappen veel**

**helderder geworden, lichter en kleurrijker. Michaël laat ermee zien wat voor een uitstekend colorist hij is. In veel schilderijen speelt hij met het contrast tussen een stralende kleur en een matte kleur. Op dat belangrijke kleurenspeel kom ik zo dadelijk nog terug.**

**Tegelijk – en nu kom ik tot mijn derde punt – zoekt Michaël de Kok hoe ver hij kan gaan in het abstraheren van een landschap: wolken, bergen, meren, weilanden én wegen en gebouwen zijn bij hem kleurvlakken en verfpertijen. Schitterende schakeringen in kleur, en voorts penseelstreken die golven en kronkelen en zo een zweem van bergen, valleien, kuilen en beken oproepen.**

***Het landschap is verf geworden.***

**Met een parafrase op een geliefde uitspraak van Raoul De Keyser zou ik willen zeggen: “Is het een landschap? Nee, het is verf. Is het alleen maar verf? Nee, het is een landschap!”**

**In het werk *Abandoned house* schildert hij een verlaten huis en een verwaarloosd zwembad. Maar kijk goed hoe het huis eigenlijk bestaat uit een wit vlak en een licht roze vlak: de gevel en het dak. Hoe het pad en de rand van het zwembad naadloos in elkaar overgaan: ze zijn deel van dezelfde verfstrepen. Tegelijk zweven er vreemd dingen in het zwembad: blauwe korte helderblauwe verftoetsen tegen een donkere ondergrond.**



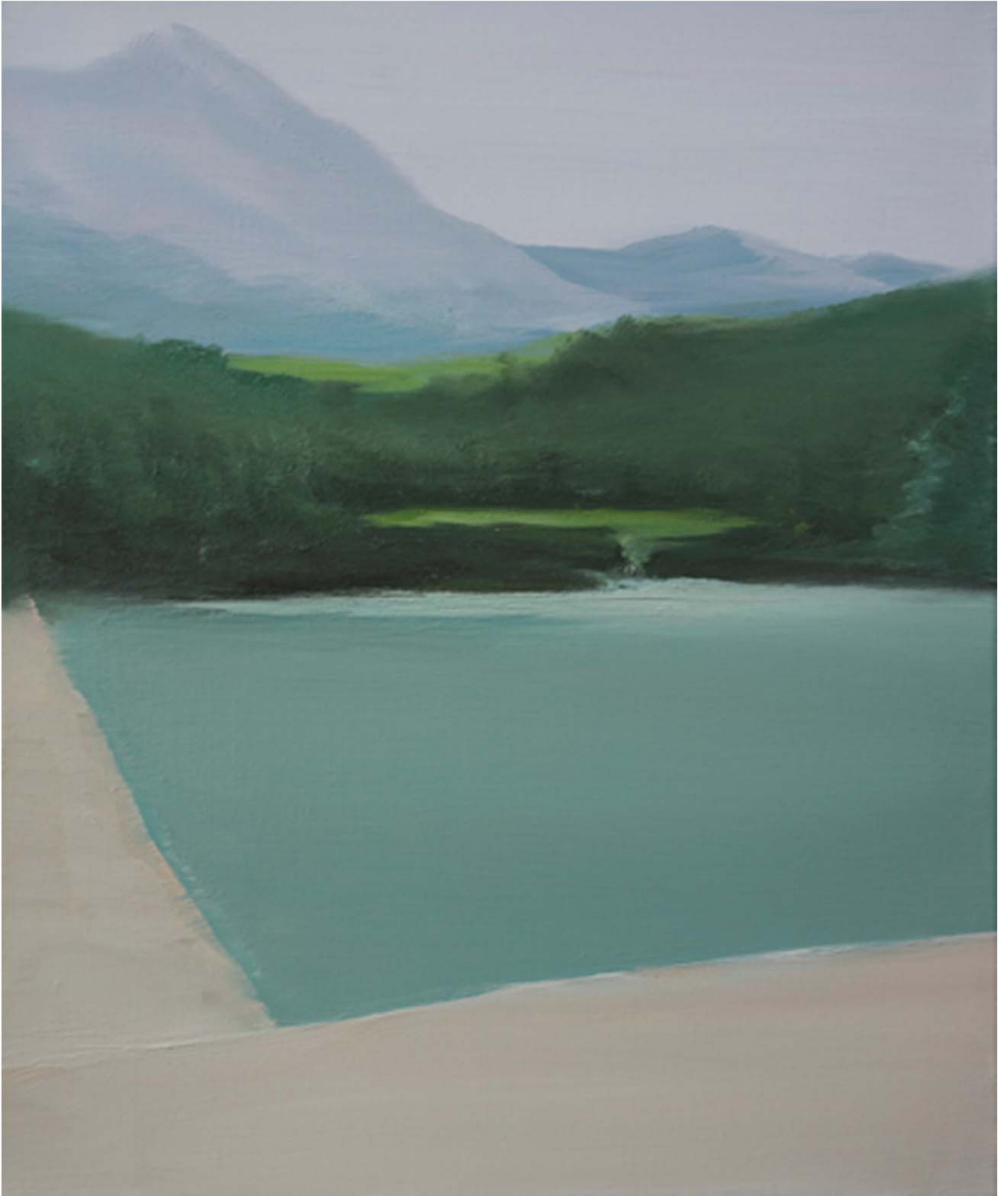
Abandoned house 2015-'17, 150 x 170 cm.

**Het is verf, verf en nog eens verf. Hier heeft de schilder het overgenomen van de man die observeert.**

**Valt het u ook op hoeveel water er in deze tentoonstelling te zien is. *Fisherman's place* en *Lake*: de titels zeggen genoeg.**

**In *Fisherman's Place* gaat het om een 'ondiepe' waterpartij die strak zeg maar geometrisch uitgesneden is: lichtblauwe vlakken die eerder abstract dan figuratief aandoen.**

**In een titelloos werk wordt een groot waterbekken achteraan gevoed door een watervalletje uit de bergen. Maar helemaal vooraan is die waterplas ondiep geworden, zo ondiep dat het water een lichtblauw vlak is dat reikt tot aan een rand, maar die rand is eerder een lijst, een kader van een schilderij.**

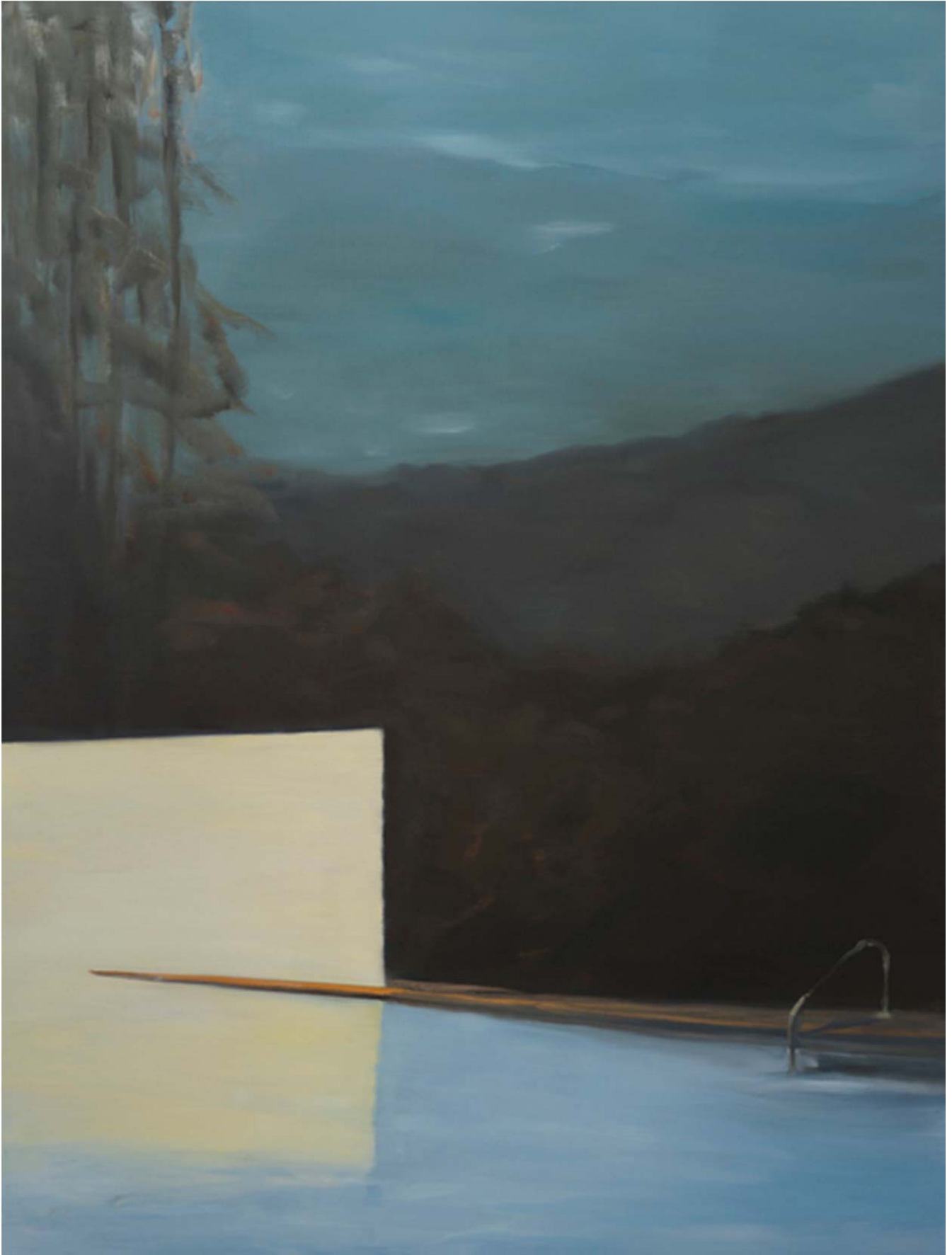


Untitled 2015, 60 x 50 cm.



**In *Pool* laat de schilder zelfs een vreemde geometrische structuur het landschap binnen schuiven. Het witte vlak 'staat' rechtop – als een onbeschilderd doek – naast het zwembad en wordt in het water weerspiegeld.**

**Het is een schilderij als een statement.**



Pool 2015, 200 x 150 cm.

**Al dat water geeft De Kok de kans om grotere vrij egale vlakken te schilderen. Ik zeg “vrij egaal”, maar u moet vooral lang en goed kijken om te zien hoeveel schakeringen en nuances in dat blauw zitten. En behalve het water zijn er ook de bergflanken en de uitegstrekte weiden die op hun beurt door grotere verflakken gesuggereerd worden. En er zijn ook de verlaten autowegen: op zich een baan van verf.**

**U voelt me al komen. Er zit nogal wat geometrie, zeg maar abstractie in die zogeheten figuratieve werken.**

**Punt vier. De kleuren.**

**Neem het titelloze doekje dat boven in de galerie hangt. Het was nog nat toen Michael het naar Antwerpen meebracht. Een groene vlakke, heerlijk smeug geschilderd. Michaël laat zijn borstel over het doek gaan en wentelen, een rechte baan of een kleine arabesk in de verf.**



2018, 50 x 70 cm.

**Het doek ademt een mystieke rust en oneindigheid. Een kronkelende penseeltrek is voldoende om een heuvel of kuil te suggereren. Er zijn vijftig tinten groen. En daarboven hangt een wat doffe grijsroze lucht. Is het een naderend of wegtrekkend onweer? Of de schemering die invalt?**

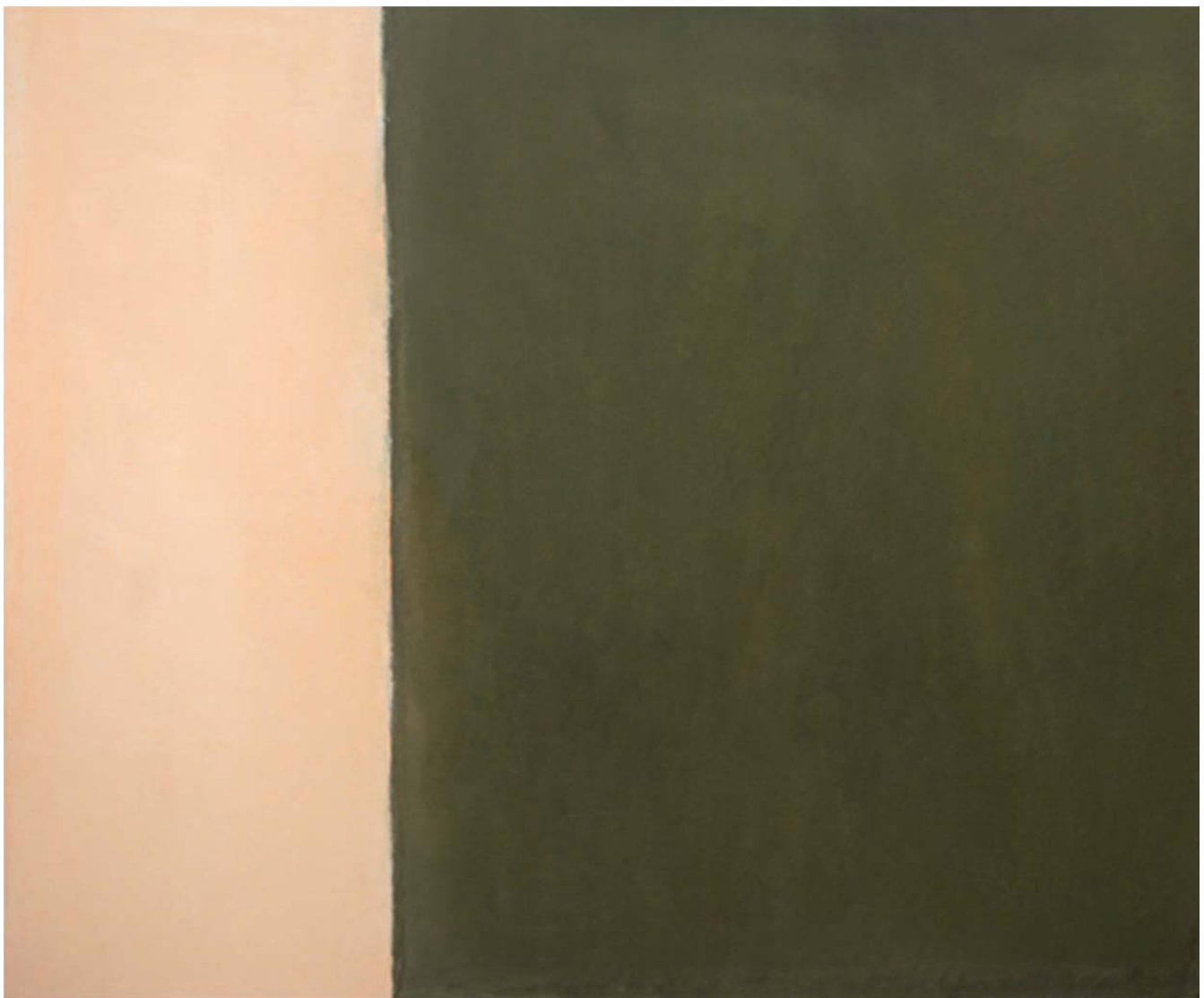
**Heel vaak zien we dergelijk spel met twee kleuren, het contrast tussen stralende en absorberende kleuren., tussen matte en heldere verfpertijen. Twee elementen die we ook in de abstracte schilderijen aantreffen.**

***Elk schilderij is vrijheid in verf***

**Van het titelloze landschapsschilderij met groen en roze is het niet zo'n grote stap naar de echte abstractie, hoewel we ook daar met twee woorden moeten spreken.**

**In zijn recentste werk lijkt Michaël de Kok de figuratie helemaal losgelaten te hebben. Maar voor alle duidelijkheid: hij blijft ook figuratief schilderen.**

**De abstracte landschappen zijn dynamische kleurvelden geworden. Het is alsof hij zijn landschap een kwartslag gedraaid heeft, waardoor de horizon verticaal is komen te 'staan'.**



Autumn 2017, 150 x 180 cm

**Meestal schildert Michaël twee kleurvlakken – mat versus helder – die elkaar raken aan een grens die hij onder spanning zet, een verticale**

**horizon die soms uitrafelt, opwolkt en donkerder oogt. Vaak dikker en driftiger geschilderd is en andere kleuren in zich draagt.**



Untitled dyptich 2017, 90 x 140 cm

**Soms haalt de schilder de twee kleurvlakken uit elkaar en maakt er afzonderlijk doeken van die hij dan met een tussenruimte van enkele centimeters pal naast elkaar hangt. Kijk ook daar goed, want soms lijkt het om gezichtsbedrog te gaan.**

**Geen van die grote kleurvlakken is echt monochroom. De verf mag dan effen en egaal aangebracht zijn, in de kleur duiken allerlei tinten op die restanten lijken te suggereren van wolken, land en water, van heuvels en dalen.**



Untitled 2017, 160 x 180 cm.

**In 2010 schreef ik volgende zinnen over Michael de Kok als slot van een tekst in het boek *Skylines*: “De schilderijen van Michael de Kok mogen dan geboren zijn uit de fascinatie voor het landschap, ze zijn een ode aan het kijken, het licht en de verf. Het zijn landschappen en het zijn geen landschappen. Elk schilderij opent perspectieven. Elk schilderij is vrijheid in verf.”**

**Het lijkt erop dat de schilder dat pad verder bewandelt en meer vrijheid wil veroveren door het figuratieve beeld zoveel mogelijk los te laten. Zo kan hij zich helemaal uitleven in de verf, *zijn* wereld in verf, en wereld die hij maakt, beheerst en meesterlijk laat oplichten.**

**Eric Rinckhout.**